

PROF. DR. **BODO W. LAMBERTZ**

SAF YAŞAM KİTABI

BÖLÜM II - UYGULAMA

SIQT | Schweizer Institut
für Qualitäts-tests GmbH

Swiss most innovative midsize
companies 2026

Household & Consumer Goods

AWARD WINNER
INNOVATION PERFORMANCE

Swiss Intellectual Properties & Licensing AG

Study 01/26, Patent performance in the period
09/24–10/25, top 20%, wgl.ch/5467

SAF YAŞAMIN KİTABI II

SAF YAŞAMIN KİTABI II

Derinleşme — Saf Yaşam Pratikleri — sevgiyle dolu

Birinci Baskı · 2026

APANI AS PURE AS NATURE INTENDED AG · Wilen bei Wollerau · İsviçre

*İlk cildi yalnızca okumayıp
onu anlayan herkese: Saf yaşam
sahip olunmaz; yaşanır. Her gün.*

Bu eserin ilk cildi, saf yaşamın ne olduğunu ve nereden doğduğunu anlattı — iki aşkı olan öğrenciden, her şeyin son bulduğu şu cümleye kadar: Saflık yoldur, sevgi hedef-tir. O kitap yolculuğa çıktığından beri aynı soru, birçok dilde ve birbirinden çok farklı insanlardan bana tekrar tekrar ulaştı. Soru şu değil: Bu doğru mu? Şu: Peki bunu nasıl yaşarım — yarın sabah, saat yedide? Bu ikinci cilt benim cevabımdır.

Burada yeni hakikatler yoktur; hakikatler ilk ciltte durur ve pazarlık konusu olmamıştır. Burada pratikler vardır — sessizliğin on beş dakikasından bırakma sanatına kadar yirmi dokuz tane. Hiçbirini ben icat etmedim. Onları bir ömür boyunca topladım: öğrenci odasında, bağda, atölyelerde, binlerce sofrada, dinleme odasında, Alpler ile Karayipler arasındaki yolculuklarda. Bunlar, bir inancı gündelik yaşama dönüştüren el hareketleridir. Bu ciltteki her şeyi kendim uyguladım — çoğunu hâlâ uyguluyorum; çünkü bu okulun mezuniyeti yoktur ve en güzel haber de budur.

Bu cildi ilkinden farklı okuyun. İlki yavaş okunmak istiyordu; bu ise kullanılmak istiyor. Bir bölüm seçin — biri yeter — ve ona bir hafta verin, her gün, gösterişsizce. Pratikler bilerek küçüktür; küçük alışkanlıkların büyük hayatlar kurduğunu gördüğümünden beri büyük kararları kuşkuyla karşılarım. Bağ bunu her yıl yeniden öğretir: hasadı yapan fırtına değil, görünmez nice gündür.

Bu ne bir ek ne de sonradan eklenmiş düşüncedir. Bir vaadin ikinci yarısıdır — en gerçek anlamıyla ellerinizde olan kısmı. Burada size, her sabah kendim için dilediğimi diliyorum: sessiz bir başlangıç, yürünmüş bir yol, yerinde bir övgü, biraz armağan güzellik — ve kalan insanlar.

Aileye hoş geldiniz.

Wilen bei Wollerau, Yaz 2026

Prof. Dr. Bodo W. Lambertz
Kurucu & Mucit · APANI
— AS PURE AS NATURE INTENDED

İçerik

Önsöz.....	3
Prolog — Zirveden Vadilere.....	9
Kitap I — Sessiz Unsurlar.....	11
Sessizlik Pratiği — Günlük On Beş Dakika	11
Nefes — İlk Besin.....	11
Su — İlk Saf Unsur.....	12
Ateş — En Eski Yoldaş	13
Işık — Güneşten Muma.....	14
Oda — Sessiz Bir İtiraf Olarak Yaşamak.....	14
Kitap II — Gün İçinde Beden.....	17
Yürümek — Ayaklarla Düşünmek	17
Eller — Parmaklarla Düşünmek.....	18
Ölçü — Yeterin Sanatı.....	18
Uyku — Geceyi Müttefik Kılmak	19
Zaman — Tek Mülkiyet.....	20
Dijital Safılık — Cihazların Efendisi Kalmak	21
Yedinci Gün — Dinlenme Sanatı.....	22
Kitap III — Birlikte Olma Sanatları.....	25
Söz — Saf Kelimeler.....	25
Nezaket — Küçük Biçimler.....	25
Mektup — Yavaş Söz	26
Armağan Sanatı	27
Bağışlama — Arınma.....	28
Şükran — Akşam Envanteri	29

Kitap IV — Büyüyen	31
Bahçe — Kapıdaki Öğretmen	31
Ağaç — Yarından Sonrası İçin Dikmek	32
Yolculuk — Yolda Saf Kalmak	33
Biriktirmek — Kürasyon Sanatı	33
Hatırlamak — Bir Hayatın Arşivi	35
Aktarmak — Usta ve Çırak Üzerine	36
Güzellik — Ruhun Günlük Ekmeği	37
 Kitap V — Yüce Pratikler	39
Hayret — Uyanık Başlangıç	39
Sükûnet — Ruhun Her Havaya Dayanıklılığı	40
Bırakmak — Hafif El	41
 Sonsöz — Uygulamalar Bizi de Eğitir	43

Prolog — Zirveden Vadilere

Bu eserin ilk cildi bir zirvede son buldu — sevgi ve saygıdan büyüyen aşkla, eşi benzeri olmayan yaşam duygusuyla. Oraya ulaşan kişi kitapları kapatıp huzur duyabilir. Ama bir zirveye çıkmış herkes bilir: zirve, yaşanacak yer değildir. İnsan görmek için yukarı çıkar — sonra hayatın gerçekleştiği vadilere iner ve gördüğünü günlerin içine taşır. Bu ikinci cilt, eller dolu bir iniştir. Saf yaşamın yönünü izlemeyi sürdürür ve onu derinleştirir — yeni hakikatlerle değil, çünkü hakikatler ilk ciltte söylendi; pratiklerle: felsefeyi bir araç gibi elle tutulur kılan somut, gündelik, tekrarlanabilir el hareketleriyle.

Çünkü bu eserin okuruna borçlu olduğu son dürüstlük şudur: yalnızca anlaşılmış bir yaşam biçimine sahip olunmuş sayılmaz. İnsan ancak uyguladığının sahibidir. Piyanist sonatı okuyarak, şarapçı yamacı haritadan, insan da saf yaşamı onaylayarak anlayamaz. Bu nedenle sonraki kitaplar öğretinin devamı değil, onun çalışma odasıdır — aynı bahçeye açılan yirmi dokuz kapı. Hepsini açmak gerekmez. Her gün açılan tek bir kapı başlangıç için yeter. Gerisi, bağdaki her şey gibi gelir: kökten, zamanla, kendiliğinden.

Bu cildin düzeni sistematığı değil, hayatı izler. İlk kitap sessiz unsurları toplar — sessizlik ve nefes, su ve ateş, ışık ve mekân: bir günün gerçekleştiği çerçeveyi. İkinci kitap bedeni günün içine taşır — yürümek ve eller, ölçü ve uyku, zaman, cihazlar ve yedinci gün. Üçüncü kitap birlikte olma sanatlarını uygular — söz ve nezaket, mektup, vermek, başışlamak ve şükran. Dördüncü kitap büyüyenlere aittir — bahçe ve ağaç, yolculuk, toplamak ve hatırlamak, aktarmak ve güzellik. Beşinci kitap ise sonunda yüce pratiklere çıkar — hayret, sükûnet ve bırakmak: bütün tutamamların aktığı tutumlara. Her bölüm kendi başına durur ve tek başına başlanabilir. Birlikte alt başlığın vaat ettiği şeyi oluştururlar: derinleşme. Artık ne ve neden değil — nasıl; her sabah yeniden.

Kitap I — Sessiz Unsurlar

Sessizlik Pratiği — Günlük On Beş Dakika

İlk cilt sessizliği bütün müziğin annesi diye adlandırdı; bu bölüm onu bir randevuya dönüştürüyor. Çünkü dünya izin verdiğinde ara sıra kendiliğinden oluşan sessizlik bir armağandır — her gün aranan sessizlik ise güçtür. Pratik, silahsızlandırarak kadar basittir: her gün on beş dakika, aynı saatte, aynı yerde; cihazsız, görev olmadan, amaç olmadan. Oturmak. Nefes almak. Hiçbir şey iletilmediğinde geriye kalanı duymak. İlk günler gürültüdür — gürültü olan dünya değil, göndermeye alışmış ve almayı unutmuş zihindir. Yine de oturmaya devam edilir. Bir hafta sonra zihin sakinleşir. Bir ay sonra, sessizliğin başından beri ne söylediği duyulmaya başlanır.

Ne söylediği herkeste farklıdır ve herkes için önemlidir. Ertelenen karar kendini duyurur. Unutulan dost akla gelir. Gün boyu sesi bastırılan beden konuşur. Fikir gelir — gürültüden daha sessiz olduğu için gürültüde asla gelmeyen türden bir fikir. Büyük kültürler bunu biliyor, sessizliği mimarilerine yerleştiriyordu: manastır avlusu, bahçe, ağacın altındaki bank. Saf yaşam onu günün içine yerleştirir. Ödülü de on beş dakikanın çok ötesine uzanır: her gün sessizliği uygulayan, onu yanında taşır. Tartışmada daha sakin, yargıda daha yavaş, daha zor sarsılır — kendini kontrol ettiği için değil, içinde pazarlığın yapılmadığı bir yeri bildiği için. On beş dakika dünyanın en ucuz kalesidir. Hiçlikten kurulur ve ayakta kalır.

Nefes — İlk Besin

İlk yudum sudan ve ilk lokmadan önce insanın ilk besini gelir: nefes. Beden günde yirmi bin kez dünyayı içine alır ve geri verir — bu solukların neredeyse hiçbiri fark edilmez. Oysa nefes, insan donanımında eşsizdir: kendiliğinden gerçekleşen ve aynı anda yönlendirilebilen tek yaşamsal işlevdir. Kalp emre uymaz, sindirim kim-seden izin istemez — ama nefes irade ile doğa arasındaki eşikte durur; tam da bu nedenle binlerce yıldır her sükûnet okulunun aracı olmuştur: zihnin bedene, beden zihne ulaştığı köprü. Nefesi yöneten, insanın bütününe yönlendirir. Bu, dünyanın en eski bilgisidir ve hiçbir bedeli yoktur.

Pratik, eşiklerin pratiğidir. Bir insanın günü eşiklerden oluşur — zor konuşmanın beklediği kapının önünde; yemeğin ilk lokmasından önce; gürültülü bir günün ardından kendi evine adım atmadan önce; dinleme odasındaki ilk notadan önce. Her eşikte: üç nefes. Burundan yavaşça alın, iki kat daha yavaş verin — sır uzun nefes veriştedir; bedenın milyon yıldır sükûnetle yanıtladığı işaret budur. Üç nefes yirmi saniye sürer ve kapıdan geçen kişiyi değiştirir: içeri dalmak yerine gerçekten varır. Eskiler buna sükûnet derdi ve sözcük yerindedir — günün dağıttığını yeniden toplar, içeri bütün hâlinizle girersiniz.

Eşik nefeslerini birkaç hafta uygulayan kişi, onların sessiz uzantısını keşfeder: nefes bir barometreye dönüşür. Sığ ve göğüşte kalan nefesten, aceleyi hataya dönüşmeden; tutulmuş nefesten, söylenmemiş öfkeyi zehre dönüşmeden fark edersiniz — ve olayların ortasında, kimse görmeden, üç yavaş nefesle yanıt verebilirsiniz. Bu cildin en görünmez ve belki de en taşınabilir pratiğidir: yer, zaman, ekipman istemez — yalnızca yaşamın ilk besininin aynı zamanda ilk ilacı olduğunu hatırlamak yeter. İlk cilt notaları arasındaki sessizliği dinlemeyi öğretti. Nefes, bedene taşınmış o sessizliktir: her şeyi taşıyan durak.

Su — İlk Saf Unsur

İlk cildin ilginç bir kör noktası vardı: şaraptan, kahveden ve çaydan söz etti, ama sudan sustu — oysa su, bu sayfaların onurlandırdığı her şeyin başlangıcıdır. İlk ve son içecektir; bedenın üçte ikisini oluşturan unsur, bağın, pırınç tarlasının, alabalığın ve yaşamın koşuludur. Ve insanın içine alabileceği en saf madde olabilir — ya da nasıl muamele gördüğüne bağlı olarak en çok ihanete uğrayanı. Su, her saf şey gibi kökenini taşır: iyi bir kaynak suyunda kayasının, granitin ya da kireçtaşının; dağın içinde onlarca yıl sürebilmiş yolculuğun tadı vardır. Suyu dikkatle içen, jeolojiyi içer.

Su pratiğinin iki yüzü vardır: biri duyusal, diğeri ahlaki. Duyusal olan: suya şarap gibi davranın. Onu bilgiyle seçin, saygınlıkla sunun — güzel bir kadehte, doğru sıcaklıkta, sofrada aksesuar olarak değil, kendi sesiyle. Konuklarına büyük bir suyu büyük bir rekolte kadar ciddiyetle sunan ev, önce şaşırtır, sonra ikna eder; çünkü şarapla eğitilmiş damak suda koca bir sessiz dünya bulur. Ahlaki taraf daha ağır basar: su, ilk sütunun bağının en doğrudan sınandığı unsurdur. Canlı bir kaynağın başında durmuş olan bilir ki burada akan şey sıradan değil, mirastır. Onu korumak — kıt olduğu yerde tutumlu, her yerde hürmetkâr olmak — siyaset değil, şükranın en

akışkan hâlidir. Böylece dairenin ucu evin doğal yasasına bağlanır: orijinalin yüzde yüzü. Su söz konusu olduğunda doğa, orijinali eksiksiz teslim etmiştir. Tek görevimiz onu bozmamak — ve unutmamaktır.

Ateş — En Eski Yoldaş

İnsanın evi olmadan önce ateşi vardı; ev ateşin çevresinde icat edildi — tersi değil. Ateş türümüzün en eski yoldaşıdır: bizi ısıttı, korudu, besledi ve bir araya getirdi; akşamlarımızı her şeyden daha derinden biçimlendirdi. Bir milyon yıl boyunca her insan günü ateş ışığında sona erdi ve bu ışıktaki bu eserin anlattığı şeyler doğdu: uzun sohbet, hikâye, şarkı, çember. İlk ciltteki ateş saati adını mecazdan değil, mirastan alır. Gerçek ateşin evlerden kaybolması çağın sessiz kayıplarındandır — bir araya getirmeden ısıtan radyatörler ve sakinleştirmeden titreyen ekranlarla yer değiştirdi. Çünkü herkesin bildiği ama kimsenin açıklamadığı tuhaf gerçek şudur: dünyada insanı sakinleştiren tek titreşim ateşinkidir. Ekran uyarır, alev serbest bırakır — aynı hareketli ışık, zıt etkiler. Fark, gürültü ile müzik arasındaki farktır.

Pratik, ateşe ritim içinde bir yer vermektir. Haftada bir gerçek ateş — varsa ocak; bahçede ateş çanağı; ikisi de yoksa masadaki dürüst bir mum grubu yeter, çünkü öğreti küçük alevde bile yaşar. Ateşi sabır ve ustalıkla kendiniz yakın — çıra ile başlayıp oduna kadar, kestirmesiz —; çünkü ateş yakmak insanlığın en eski ustalık sınavıdır ve bu eserin öğrettiği her şeyin pratiğidir: hazırlık, sıra, unsur karşısında tevazu, kesintisiz dikkat. Ateş başka işlerin yanında sürdürülemez; mevcudiyet ister ve armağanı da tam budur. Sonra: çevresinde insanlar. Ateş solist değildir, toplayıcıdır — oturma düzeni çemberdir; dünyanın en eski demokratik biçimi: herkes herkesi görür ve ortayı, başka yerde bir rütbenin talep edeceği yeri, alev tutar.

Haftalık ateşi bir mevsim sürdüren kişi çevresinde nelerin yerleştiğini fark eder: masanın doğurmadığı sohbetler; kimseyi utandırmayan uzun sessizlik, çünkü herkes közlere bakar; hiçbir şey sunulmadığı hâlde kalan çocuklar — ya da tam da bu yüzden. Ateş, ekranın karşıtıdır: hiçbir şey göstermez, her şeyi açar. Ve bu cildin her yerde uyguladığı zaman tutumunu, neredeyse fark ettirmeden öğretir — çünkü ateşin de bir akşam ve bir hayat gibi evreleri vardır: parlak yükseliş, gerçek sıcaklığın yaşadığı uzun ve derin kor, sonra durdurmaya çalışmamak gereken vakur sönüş. Kor, ateşin geç hasadıdır. Onu aleve tercih etmeyi öğrenen, insanın en eski yoldaşından bu eserin en genç dersini öğrenmiştir.

Işık — Güneşten Muma

Hiçbir unsur bir odayı ve bir saati ışık kadar bütünüyle şekillendirmez; ama hiçbir bu kadar düşüncesizce kullanılmaz. Modern dünya ışığı demokratikleştirirken değerini de düşürdü: her yerde bulunan, her yerde aynı — sabah da gece yarısı da, ofiste de yemek masasında da aynı düz parlaklık; dramaturjisi olmayan kalıcı bir gündüz. Oysa insan, değişen ışığın varlığıdır. Bir milyon yıl boyunca sabah eğik altın ışık, öğle dik berraklık, akşam koyu kırmızı, gece ise ateş ve ardından karanlık demektir. Beden ışığı bir saat gibi okur ve en iç süreçlerini ona göre ayarlar — uyku, uyanıklık, ruh hâli. Tekdüze ışıktaki yaşayan, akrepsiz yelkovansız bir zamanda yaşamak ve içindeki bir şeyin neden yönünü kaybettiğini merak eder.

Işık pratiği günü izler. Sabah: gerçeğine çıkmak — yüzde on dakika gün ışığı, dünyanın en eski çalar saatidir ve iç saati her disiplinden daha hassas ayarlar. Gün içinde: mümkünse pencere yanında çalışmak; ara sıra uzağa ve yeşile bakabilen göz bunun karşılığını yıllarla verir. Akşam ise saf evi sıradan evden ayıran belirleyici dönüş gelir: ritüel olarak ışığı kısmak. Sofra kurulduğunda çalışma ışığı yerini sıcak ışığa bırakır; ateş saati başladığında alçak ışık kaynakları devralır — lamba, ateş, mum. Mum, binyılların ona verdiği onur yerini hak eder: yaşayan tek ışıktır — nefes alır, titrer, karşılık verir — ve parlaltısı yüzlere, dürüst hoparlörlerin müziğe yaptığını yapar: derinliklerini geri verir. Mum ışığındaki bir akşam sofrası aynı sofra ve başka bir ülkedir. Sohbetler daha sessiz ve daha gerçek olur, zaman yavaşlar, yüzler güzelleşir — ışık pohpohladığı için değil, topladığı için. Işığı yalnızca açmak yerine yönetmek: saf yaşamın belki de en az değer verilen sanatı budur — ve öğrenmesi en kolay olanlardan biri.

Oda — Sessiz Bir İtiraf Olarak Yaşamak

İlk cildin psikolojisi, nesnelerin davetler taşıdığını ve sonunda çevrenin daima kazandığını öğretti. Bu bölüm bunun mekânsal sonucunu çıkarır: ev, tüm davetlerin en büyüğüdür — içinde yaşanan nesne. Bir ev asla nötr değildir. Sükûnete ya da dağılmaya, sohbete ya da geri çekilmeye, mevcudiyete ya da kaçışa çağırır; kapısı açıldığı her gün bunu yapar. Bu yüzden saf yaşamda yaşamak bir dekorasyon konusu değil, bir itiraf: oda, sakininin neye önem verdiğini sessizce ama durmaksızın söyler — ve onu bu cümleye göre biçimlendirir.

Saf odanın ilkeleri, duvarlara çevrilmiş bütün evin ilkeleridir. Gerçek malzemeler: yaşlanabilen ahşap, serinleten taş, yün ve keten, tarih kazanan deri — dokunuşa karşılık veren ve eskimek yerine yıllarla güzelleşen yüzeyler; çünkü her gün gerçeğe dokunan kişi sahteden uzaklaşır. Az eşya, gerçek eşya: oda, olmayanlar sayesinde nefes alır — boş kalan her yüzey bir parça sessizliktir; aşırı dolu oda ise görülebilen bir gürültüdür. Bir merkez: her evin eski anlamıyla bir ocağa ihtiyacı vardır — masa, ateş, dinleme odası —; evin toplandığı, nesnelerden çok anlamla döşenmiş bir yere. Ve düzen, zorlama değil ritüel olarak: akşam eşyaları yerlerine döndürmek, gelecek güne bir selamdır — mekâna verilen ve insanın kendi gelecekteki sabahına armağan edilen iki dakikalık özen. Böyle yaşayan, felsefeyi mimariye çevirmiştir: kendisinin yorgun olduğu günlerde bile evi onunla birlikte bunu uygular. Sadakatin en sessiz hâlidir bu — insanın ne için yaşadığını hatırlayan duvarlar.

Kitap II — Gün İçinde Beden

Yürümek — Ayaklarla Düşünmek

İnsan yürüyen hayvandır. Yeryüzünde hiçbir canlı, türümüz daha başka hiçbir şey yapmadan çok önce kıtaları aşarken kullandığı şu tek harekete — dik, dayanıklı, düşünceye dalmış biçimde bir ayağı ötekini önüne koymaya — böylesine bütünüyle göre kurulmamıştır. Bir milyon yıl boyunca yürümek ne spor ne de karrardı; uyanık yaşamın temel hâliydi; düşünmek, konuşmak, yas tutmak ve planlamak yürüme hızında olurdu. Modern dünya birkaç on yılda bu temel hâli ortadan kaldırdı — insan oturuyor, araçla gidiyor ve uzanıyor — sonra da beden ve ruh üzerindeki sonuçlara şaşıyor. Oysa teşhis basit, ilaç bedavadır: artık yürümeyen beden en eski ritmini kaybeder. Zihin de onunla birlikte yürüyüşünü yitirir. Çünkü düşüncenin bir temposu vardır ve bu, yürüyüş temposudur — her yüzyılın büyük zihinleri bunu bilir, gerçek işlerini ayakta yapardı: bulvarlarda, kıyılarda, şehir bloklarının çevresinde, bahçelerde. Adım, masanın düğüm yaptığı şeyi çözer.

Pratik, gündelik yoldur: yarım saatten bir saate kadar, dışarıda, her havada — ikinci deri havayı zevke dönüştürür —, cihazsız ve kulaklıksız; çünkü eşlikli yürüyüş yürüyüş değil, yeri değiştirilmiş oturuştur. Mümkün olduğunda yararlı işler araçla değil yürüyerek yapılır: pazar, ekmek, mahallede ziyaret — yürüyerek gündelik hayat, amacı olduğu için irade gücü istemeyen tek hareket biçimidir. Haftada bir de yürüyüş sohbeti: bir dost, bir çocuk, eş — yüz yüze değil yan yana. Papazların ve iyi babaların eski sırrıdır: yüz yüze tıkanan şeyler yan yana söylenebilir; birlikte ileriye bakan gözler, ritim, yürüyüşün garipleşmeden izin verdiği susuşlar — dünyadaki hiçbir masa bazı düğümleri bir patika kadar nazıkçe çözemez. Ödül üçlüdür ve pek az şey kadar güvenilirdir. Beden kullanımla korunur — günlük yürüyüş, ilk enstrümanın gösterişsiz ve bu yüzden sürdürülebilir bakımındır. Zihin yürüyüşünü geri kazanır — bir kararı üç yürüyüş boyunca taşıyan kişi onu otuz listeden sonra olduğundan daha iyi bilir. Ve en sessiz, en derin biçimde: yer, yuvaya dönüşür. Bir manzara, bir kasaba, bir vadi ancak üzerinde yüründüğünde insana ait olur — yürüyen kişi köşeleri, kokuları, mevsimleri bilir; selam verir, selam alır; yalnızca bir yerde yaşamaz, oralıdır. Araba güzergâhları bilir. Yolları yalnız ayaklar bilir. Saf yaşam da en başından beri ve sözcüğün her anlamıyla bir yoldur.

Eller — Parmaklarla Düşünmek

İnsan dünyayı yalnız aklıyla değil, akıl ile elin ortaklığıyla fethetti — bugün bilim, her birinin ötekini yarattığını biliyor: beyin elin görevleriyle büyüdü, el beynin planlarıyla incelme. İnsanda beyne parmak uçlarından daha yoğun bağlı hiçbir yer yoktur; el dışarıya taşınmış düşüncedir ve bu eserdeki her zanaat — dikiş, mahzen işi, genç kurucunun lehimlemesi — bu evliliğin kanıtıdır. Çağın bu mucizeyi iki harekete indirgemiş olması bu yüzden daha da çarpıcıdır. Kaydırmak ve tuşlamak. Her şeyi yapabilecek eller günlerini cam üzerinde geçirir — ve binlerce yıl elleriyle düşünen insandaki bir şey işsiz kalır; çağın birçok ad verdiği ama açıklayamadığı o tuhaf huzursuzluk olarak kendini bildirir.

Pratik, çarpıcı ölçüde doğrudandır: her gün ellerle, sonucu olan bir şey yapmak. Yemek yapmak sayılır — zaten yapılması gerektiği için en erişilebilir biçimdir: yoğurmak isteyen hamur, bıçağın altına düşen sebzeler, her gün hazır bekleyen zanaattır. Tamir etmek iki kez sayılır: sıkılan bağlantı, dikilen sökül, yağlanan menteşe hem eşyaya özen hem ele eğitimidir — ilk cilt bakımı bir saygı litürjisi diye adlandırmıştı; burada onun düşünmenin de litürjisi olduğu görülür. El yazısı da ayrıca anılmayı hak eder; çünkü zihnin zanaatıdır: bir meseleyi kalemle düşünen — notu, planı, günün dökümünü — cihaz başındakinden belirgin biçimde farklı düşünür: daha yavaş, daha özgün, daha kalıcı. El, yalnızca özün geçtiği elektir.

Meşgul ellerin ödülü çifte huzurdur. İlki iyi bilinir ama her defasında sürpriz gibi yaşanır: eller çalışınca zihin susar. Yoğurmak, oymak, vidalamak, ot ayıklamak Batı'nın en erişilebilir meditasyonudur — kaygılar parmakların ritmine yetişemez ve geride kalır. İkinci huzur, işin huzurudur: sonunda orada bir şey durur — ekmek, onarılmış sandalye, yazılmış sayfa — ve bu sade varlık, insanın içinde hiçbir gönderilmiş mesajın ulaşamadığı bir yeri besler. Bilim buna öz yeterlik der; bu evin zanaatkârları daha basit söyler: paydos. Ancak bir şey tamamlandığında gelir. Eller bunu bilir. Onlara yeniden sormak yeter.

Ölçü — Yeterin Sanatı

İlk cilt hazzı çileciliğe karşı savundu; bu bölüm onu ikinci ve daha gizli düşmanına karşı savunur: Daima. Çünkü hazzın, hiçbir zenginliğin satın alamayacağı doğal bir yasası vardır — karşıtlıkla yaşar. Her gün büyük şarap içildiğinde içeceğe dönüşür;

kesintisiz şölen, süslü gündelik hayata; her şeyin sürekli erişilebilir olması ise her şeyi değersizleştirmenin en sessiz yoluna dönüşür. İlk cilt bunu bölümlerinin ritminde söyledi: nadiren, görkemle, şükranla, birlikte. Bu bölüm ilkeye adını ve pratiğini verir. Ölçü, yoksulun feragati değil, zenginin bilgeliğidir: Yeter'i bilme sanatı — daha fazlasının artık fazla değil, eksik olduğu o nokta.

Pratik, doluluk ile boşluğun ritmidir ve haz kültürleri kadar eskidir: her hafta bir gün vazgeçmeye ayrılır. Neyden vazgeçileceğini herkes kendisi seçer ve sevilen bir şey olmalıdır; yoksa pratik sayılmaz — şarapsız gün, etsiz gün, tatlısız gün, habersiz gün. Kefaret olarak değil, belirleyici ton budur: müzikteki es gibi — ilk cildin bütün müziğin annesi dediği sessizliğin iştaha uygulanmış hâli. Es aynı anda iki şey yapar. Özgürlüğü sınırlar: vazgeçme gününde kimin kime sahip olduğu sessizce ortaya çıkar — kişi alışkanlığa mı, alışkanlık kişiye mi; tamamlanan her hafta bir parça hâkimiyet geri verir. Ve tadı yeniler: aradan sonraki ilk kadeh yeniden ilk kadehtir — bütün sevinçlerin hırsız olan alışkanlığın hükmü her hafta elinden alınır.

Ölçüyü bir süre uygulayan, onun en sessiz etkisini keşfeder: bolluğu soylulaştırır. Şölen salı gününden farklı olduğu için yeniden şölen olur; puro alışkanlık olmadığı için yeniden olaya dönüşür; büyük rekolte yeniden yüceliğine kavuşur. Ölçü böylece hazzın düşmanı değil, mahzen ustasıdır — sevinçleri bozulmak yerine olgunlaşsın diye saklar. Ve bu cildin tüm pratikleri gibi, vesilesinin ötesinde işler: kendi sofrasında Yeter'i bulan, onu eşyada, konuşmada, haklı olmakta daha kolay bulur. Yeter, dildeki en kısa sözcüklerden ve öğrenilmesi en zor olanlardan biridir. Ama öğrenilebilir — haftada bir gün, sevilen bir şey, bir ara. Özgürlüğün başlaması için fazlasına ihtiyacı yoktur.

Uyku — Geceyi Müttetik Kılmak

İlk cilt uykuyu geçerken günün fermentasyonu diye adlandırmıştı — pazarlık konusu olmayan ve aceleye getirilemeyen. Bu bölüm bu imgede kalır; çünkü görüldüğünden daha kesindir. Fıçıda olduğu gibi, uykuda da öz olan görünmeden ve bizim müdahalemiz olmadan gerçekleşir: gün dönüşür — öğrenilen yerleşir, yaşanan tasnif edilir, beden onarılır, ruh berraklaşır. Şarapta olduğu gibi: süreci bozan ya da kısaltan, aslına uymayan bulanık, tamamlanmamış bir şey elde eder. Çağ uykuyu zayıflık, azaltılması gereken kayıp zaman sayar ve yorgunluğunu maddalya gibi taşır. Saf yaşam onuru tersine çevirir: geceyi müttetik, uykuyu bir zanaat

sayar — gerçekleşmesine izin vererek icra edilen tek zanaat. Ama izin vermek hazırlanmak ister.

Hazırlık arpma değil, inişle yaklaşmadır — okur araçlarını zaten bilir; yalnızca geceye yöneltilmeleri gerekir. Işık bölümünün anlattığı gibi akşam ışık azalır: Çalışma parlaklığından sıcak lambaya, oradan muma — beden alacakaranlığı okur ve hiçbir disiplinin zorlayamayacağı şeyi kendiliğinden başlatır. Cihazlar eşiğin dışında kalır: yatak odası cihazsız bölgedir; son yarım saat doğrudan yaşama aittir — bir kâğıt sayfası, sakın bir sohbet, günün bilinçli son eylemi olarak akşam şükran dökümü. Saat sabitlenir: bu eserde yaşayan her şey gibi uyku da ritmi sever ve aynı saatte yatmak sanatın yarısıdır. Oda gece için kurulur: serin, karanlık, sessiz — dünyanın reçetesiz ve yan etkisiz en eski üç uyku ilacı. Ve şarap evine yakışan bir dürüstlük: şarap akşamın varlığıdır, gecenin değil. Gece içkisi olarak kullanıldığında gecenin derinliğini, sabahın berraklığını çalar — haz, araç hâline geldiği yerde biter; ilk sayfadan beri tanıımı buydu.

Geceye saygı gösteren, günü ondan armağan alır. Bu bir söz sanatı değil, bu cildin en yalın hesabıdır: sağlam başlayan sabah, bölünmemiş saat, sofradaki sabır, tartışmadaki yumuşaklık, dinleme odasındaki uyanıklık — bu eserin önerdiği her şey dinlenmiş insanlarca zahmetsizce yapılır, tükenmişlerce boşuna denir. Uyku, bütün temellerin altındaki temeldir; diğer bütün pratikleri mümkün kılan pratiktir. Ve son olarak, bu evin en çok değer verdiği erdemin günlük dersidir: güvenin. İnsan her gece her şeyi elinden bırakır — kontrolü, planları, kaygıları — ve ne yönetebileceği ne gözleyebileceği bir sürece, dönüşmüş olarak yeniden yüzeye çıkacağı inancıyla kendini teslim eder. Şarapçı mahzeni kilitlediğinde tam olarak bunu yapar. Bahçıvan sonbaharda ektiğinde de bunu yapar. Uyumak, bu eserin tek büyük tavrının gece baskısıdır: yaşayanın işini yapmasına izin vermek. Doğa bunu böyle amaçladı — bunu da.

Zaman — Tek Mülkiyet

İlk cilt, zamanı insan yaşamının yeri doldurulamaz tek varlığı olarak adlandırmıştı; bu bölüm o cümlede durur ve onu ciddiye alır. Çünkü bu söz bütünüyle doğrudur, fakat neredeyse hiç bütünüyle yaşanmaz. İnsanın sahip olduğu diğer her şey yerine konabilir ya da artırılabilir — para, eşyalar, hatta güç ve pek çok itibar. Zaman ise yalnızca harcanabilen, asla kazanılamayan tek para birimidir; her gün,

neye harcadığından bağımsız olarak, akşam olduğunda tümüyle sona eren bir sermayedir. Dünyanın en zengini de en yoksulu da aynı yirmi dört saati alır; tek fark onu nasıl harcadıklarındadır. Bu yüzden zaman, insan hakkında en kesin tanıklıktır: bana saatlerini göster, sana gerçeğini söyleyeyim — ilan ettiğin değerleri değil, yaşadıklarını.

Saf yaşam bu nedenle zamana, mahzen ustasının büyük bir bağbozumuna davrandığı gibi yaklaşır: saygıyla, planla ve doğru yerde cömertlikle. Saygı şudur: saati parçalama. On iki beş dakikalık kırıntıya bölünmüş bir saat artık saat değil, on iki başlangıcın israfıdır; buna karşılık bölünmemiş saat — çalışma, sohbet, müzik için — başarıya ulaşan her şeyin temel birimidir ve onu korumak zaman sanatının ilk kuralıdır. Plan şudur: bu eserin her yerde önerdiği ritimleri kur — temeli atılmış sabahı, sabit sofrayı, ateş saatini, takvimdeki şöleni —, çünkü ritim, zamana sıkıca tutunmadan ona sahip olmanın yoludur. Cömertlik ise şudur: savurganlığın bilgelik olduğu yerde zamanı cömertçe harca. Zamanda öyle bir cimrilik vardır ki parayla yapılan her cimrilikten daha fazla yoksullaştırır — yarıda kesilen kutlama, kısaltılan buluşma, tutulmayan „yakında“ sözü. Sevdığımız insanlar sevgiyi niyetlerle değil, saatlerle ölçer. Sonunda bu eserin en yalın ve en şaşmaz hesabı budur: bir yaşam, günlerinin ne için kullanıldığının toplamıdır. Saf yaşam, bu toplamı gözler açık biçimde oluşturma kararlılığından başka bir şey değildir.

Dijital Saflık — Cihazların Efendisi Kalmak

Bu eser teknolojinin düşmanı değildir; bir mühendis tarafından başlatıldı ve bilen ellerde teknolojinin neler yapabildiğini hemen her ikinci sayfada över. Fakat keskin bir ölçüt koyar: mevcudiyete hizmet eden teknoloji uygarlıktır — mevcudiyetin yerini alan teknoloji ise elektrikle beslenen gürültüdür. Bugün bu ölçüt hiçbir nesnede, neredeyse herkesin neredeyse sürekli yanında taşıdığı küçük cihazdaki kadar gündelik biçimde sınanmaz. O, bir pantolon cebine sığmış en güçlü araçtır — ve yokluğa yapılmış en ustaca davettir. Mevcudiyete karşı bir karar istemez; yalnızca bin küçük bakış ister ve bu bakışların toplamı, yokluk içinde geçen bir yaşamdır. Mesele cihazı kullanıp kullanmamak değildir. Mesele kimin kimi kullandığıdır.

Dijital saflık bu nedenle çilecilik değil, bir öncelik düzenidir — bu evin her yerde kurduğu düzenin aynısı: araç hizmet eder, insan yön verir. Uygulamaları somuttur. Sessizlik mekânları: yemek masası, dinleme odası ve yatak odası cihazlardan arın-

miş alanlardır — katılıktan değil, kilisede telefonla konuşulmamasıyla aynı nedenle: çünkü orada daha önemli bir şey olmaktadır. Sessizlik zamanları: temeli atılmış sabah ekransız kalır; günün ilk ve son yarım saati doğrudan yaşama aittir. Damla damla değil, topluca: mesajlar ve bildirimler seçilmiş saatlerde, sakin ve eksiksiz biçimde — her saati delen sürekli bir infüzyon gibi değil. Ve diğerlerini taşıyan en ince uygulama: refleksi fark etmek. Boşluğun ilk saniyesinde cihaza uzanan el — trafik ışığında, asansörde, bir sohbetin duraklamasında — mevcudiyet hakkında her gün yüz kez oy verilen andır. O uzanışı yalnızca fark edip günde üç kez gerçekleştirmeyen, boşluğa dayanabilen kişi oylamanın yönünü değiştirir. Çünkü bu küçük boşluklar eksiklik değildir; günün, düşüncenin nefes aldığı gözenekleridir — fikirlerin yaşadığı, aksi hâlde asla karşılaşmayacak bakışların buluştuğu aralıklardır. Saf yaşam gözeneklerini korur. Her boşluğu tıkamaktan vazgeçince dünyanın ne kadarının geri döndüğü şaşırtıcıdır.

Yedinci Gün — Dinlenme Sanatı

İnsanlığın tüm icatları arasında en eskilerden biri, aynı zamanda en çok unutulmalardan biridir: yedinci gün. Hafta sonları ortaya çıkmadan çok önce insanın, günden büyük ama mevsimden küçük bir ritme ihtiyaç duyduğu anlaşılmıştı — ve bu ritimde bir gün diğerlerinden farklı olmalıydı: kazanma çabasının, ilerlemeye zorlamanın, bir şeyin ne işe yaradığı sorusunun bulunmadığı bir gün. Tüm büyük kültürler, nasıl adlandırıp gerekçelendirirlerse gerekçelendirsinler, bunu biliyordu. Çağımız onu karar vermeden ortadan kaldırdı — hafta sonu, haftanın kalan çalışma süresine dönüştü: işler, randevular, ekranlar ve pazar akşamında izinli olup özgür olamayanların yorgunluğu. Oysa yedinci gün hiçbir zaman boşta geçen süre olarak düşünülmedi. Bir zirveydi — diğer altı günün uğruna çalıştığı gün.

Uygulama, onu yeniden kurmaktır ve yalnızca tek bir zor karar ister: haftanın bir gününü kutsamak — eski sözcüğün tam anlamıyla: onu diğerlerinden ayırmak. O gün kazanç arayışı, işler, optimizasyon dinlenir; cihaz izinlidir, liste susar. Yerine gelen şey hiçlik değil, öz olandır — gün, bir büyüteç gibi, bu eserin önerdiği her şeyi toplar: bitiş saati olmayan uzun sofra, büyük yürüyüş, kapalı gözlerle müzik, akşam ateşi, hafta boyunca saatlerin yetmediği insanlar. Demek ki tembellik değil, kutlama; boş gün değil, dolu gün — yalnızca doğru şeylerle dolu. Bunu sürdüren aileler birbirlerini hemen tanır: çocukları pazara sıkıcı demez, onu savunur.

Ve yedinci gün, haftaya dinlenmenin m zi e verdiğini verir: biçim. Altı gün, sonunda kendilerine doğru aktıkları bir gün bulunduğunda y n kazanır; çalışma bile büyük ölçekte bir kapanış saati olduğunu bildi inde daha onurlu hâle gelir. Bu günü bir süre koruyan kişi, onun icadında saklı eski gerçeği fark eder: insan, mola kuralları olan bir çalışma hayvanı değil, ne için  alı tı ını bilmek üzere kutlamaya ihtiyaç duyan bir varlıktır. Yedinci gün, anlam sorusuna takvimin verdiği yanıtıdır — sözlerle değil, saatlerle. Altı gün ekilir. Yedincide sofraya oturulur ve bütün hafta olmak istenen şeye d n   l r: mevcut.

Kitap III — Birlikte Olma Sanatları

Söz — Saf Kelimeler

Şarabın, lifin ve sesin saflığını böylesine ciddiye alan bir eser, sonunda insanın en çok ürettiği ve en özensiz işlediği malzemenin saflığından da söz etmelidir: dilden. Kelimeler birlikte yaşamın gıdasıdır. Besleyeni ve boş olanı, tazesini ve bozulmuşu, dürüstü ve sahtesi vardır — tıpkı yiyecekte olduğu gibi: insan, her gün içine aldığı ve dışarı verdiği şeye dönüşür. Bir evlilik, dostluk, şirket, aile büyük ölçüde söylenenlerden oluşur; uzun vadede nitelikleri, cümlelerinin niteliğidir.

Saf dil, bu eserdeki her saf ürünle aynı nitelikleri taşır. Dürüstçe beyan edilir: olanı söyler ve yalnızca tutabileceğini vaat eder — beşinci sütun olan açıklığın söze dönüşmüş hâlidir. Katkı maddelerinden arınmıştır: hiçbir şey ifade etmeyen kalıplardan, artık hiçbir şeyi yükseltmeyen abartılardan, her ciddiyetten kaçan ironiden ve konuşmadan ses çıkaran jargondan. Korunmuş değil, tazedir: kişinin kendi sözü, kendi imgesi, tam bu kişi ve tam bu an için kurulmuş cümlesi — herkese uyduğu için kimseye ulaşmayan hazır ifade değil. Ve en soylu türünü bilir: yerine ulaşan övgüyü — üçüncü sütun olan takdiri, kesinlikle dile getirmek. Uygulaması günlük ve tükenmezdir: günde bir kez zor bir şeyi geciktirmeden ve nazıkçe söyle, mayalanmasına izin verme; günde bir kez öyle kesin bir övgü dile getir ki alan kişi onu hiç unutmasın; günde bir kez de ucuz bir söz kendini sunduğunda sus — orada olmayan hakkında, başkasının hatası hakkında, yalnızca gürültü olacak şey hakkında. Çünkü bu da saf dile aittir ve sanatının yarısıdır: söylenmeyen. Dedikodu, konuşmanın fast food'udur — kolay, baharatlı ve uzun vadede zehirleyici. Onu evinden, kötü yağı mutfaktan çıkarır gibi çıkaran kişi, doğru olana ne kadar çok yer açıldığını görünce şaşıracaktır.

Nezaket — Küçük Biçimler

İlk cildin büyük erdemleri — takdir, sadakat, açıklık — arasında, hepsine kapıyı açık tutan küçük bir erdem yaşar: nezaket. Çağımız onda sahtelik görür; özgün-

lüğün biçimleri terk etmekle ortaya çıktığına inanır. Bu pahalı bir yanılgıdır. Nezaket rol yapmak değil, katılmış saygıdır — öylesine çok uygulanmış bir saygı ki biçime dönüşmüş, duyguların sıkıştığı günlerde bile çabasızca hazır hâle gelmiştir. Selam, teşekkür, tutulan kapı, hatırlanan isim, sözünü bitirmesine izin vermek: bu küçük şeylerin her biri aynı cümleyi söyler — benim için bu özeni hak ediyorsun —, ve bu cümleleri silen bir toplum daha dürüst olmaz. Yalnızca daha soğuk olur ve buna rahatlık der.

Uygulama üç biçim seçer ve yeniden ikinci doğa hâline gelene kadar onları bilinçle besler. Eski başyapıtlar seçilmeyi bekler. Bakışla selam: geçerken mırıldanılan sözcük değil, ifadeyi karşılaştırmaya dönüştüren yarım saniyelik göz teması — fırında, asansörde, kendi sofranda. İsim: insanlara adlarıyla hitap etmek — garsona, komşuya, yeni meslektaş — dünyanın en ucuz ayrıcalığıdır ve asla unutulmaz. Dakiklik: zamanın nezaketidir — bekletilen kişiden ömrü alınır; dakik olan ise sözsüzce şunu söyler: senin saatlerin de benimkiler kadar değerlidir. Bu cildin zaman bölümü saate değer vermişti; dakiklik, bu değer bir başkasına ödenmesidir. Ve üçünün üzerinde: gerekçeli teşekkür — yalnızca teşekkür değil, teşekkür ederim, çünkü. İki kelime daha ve madeni para bir armağana dönüşür.

Küçük biçimleri koruyan kişi iki şey yaşar. Önce dış etkilerini: nazik insanların çevresinde mekânlar değişir — garsonlar daha sıcak, görüşmeler daha yumuşak, yabancılar daha yardımsever olur; nezaket de karşıtı kadar bulaşıcıdır, yalnızca daha faydalıdır. Sonra, daha incelikli olarak, iç etkisini: duyguyu biçim taşır, tersi değil. Selam veren daha dostça bir tona girer; teşekkür eden daha minnettar olur; jest önden gider, kalp ardından gelir — ilk cildin nesneleri birer davet olarak tanımladığı psikolojinin davranışa çevrilmiş hâlidir. Nezaket, insanın bizzat kendisinin olduğu davettir. Ve bütün gösterişe karşı söylemek gerekir: bu eserin en demokratik lüksüdür; hiçbir maliyeti yoktur, herkesin elindedir ve insanı satın alınabilecek her şeyden daha güvenilir biçimde süsler.

Mektup — Yavaş Söz

Yazılı sözün bugüne dek aldığı tüm biçimler arasında biri saf yaşama diğerlerinden daha yakındır: mektup. Saniyeler içinde yazılıp saniyeler içinde unutilan mesaj değil — gerçek mektup; kâğıtta, elle, tarih ve hitapla, posta kutusuna yapılan yürüyüşle. Çağımız onun devrinin kapandığını düşünür ve tam da bu onu değerli

kılar: bugün mektup, daha önce olmak zorunda olmadığı bir şeydir — bir karar. Bir mektup alan kişi, elinde tuttuğunun ne olduğunu düşünmeden bilir: başka bir yaşamın yalnızca ona adanmış, bölünemez, kopyalanamaz yarım saati. Mesajlar silinir. Mektuplar saklanır — çekmecelerde, kutularda, onlarca yıl boyunca — ve önemli günlerde yeniden okunur. Yavaş söz, geriye kalan tek sözdür.

Uygulama ritminde mütevazı, etkisinde büyüktür: ayda bir mektup, onu beklemeyen birine. Türleri eski ve sınanmıştır. Kesin bir övgü içeren teşekkür mektubu — yıllar önceki öğretmene, şölen sonrası dosta, eseri hâlâ ayakta duran ustaya: ilk cildin takdir bölümünün en kalıcı biçimi. Hatırlama mektubu — hatırlıyor musun —, ortak bir bölümü insana geri getirir ve böylece şunu söyler: kaybolmadı, seninle birlikte saklıyorum. Uzun sessizlikten sonra yazılan köprü mektubu; açıklama istemez, açıklama vermez, yalnızca kapıyı yeniden menteşelerine takar. Ve ustalık sınıfı: insan hayattayken yazılan, genellikle cenazelerde söylenenleri önceden dile getiren mektup — babaya, dosta, yol arkadaşına. Bu cümleleri bekletmek için hiçbir neden yoktur; bekletmenin riski ise çok büyüktür.

Bu uygulamayı sürdüren kişi bir yılın sonunda kendi kalbi hakkında kayda geçmiş on iki yarım saate sahip olur — ve hiçbir mesajın yaratmadığı şeyi on iki kez yaşar: boğuk sesli telefon, saklanan kâğıt, kendisi de bir mektup olan yanıt. Çünkü mektuplar mektupları doğurur; yavaş söz yavaş sözü çağırır ve iki insan arasında, tarihin büyük yazışmalarından beri olduğu gibi, öncesi olduğu için derinlik kazanan bir sohbet doğar. Sonunda mektup bu esere aittir, çünkü bütün öğretisini tek bir zarfta taşır — biriktirmek yerine verilen zaman; mürekkepte yoğunlaşmış dikkat; ellerin zanaatı; ve gönderen bir gün artık yazamadığında geride kalan bir şey. Sohbet geçmişleri miras bırakılmaz. Mektuplar bırakılır.

Armağan Sanatı

İlk cildin misafirperverliği açılan kapıydı; vermek ise onun yollara düşen kardeşidir — evden çıkan ve diğerini yaşadığı yerde bulan armağan. İnsanın en eski sanatlarından biri, aynı zamanda en çok yozlaşanlardan biridir. Modern dünya vermeyi bir tedarik işine çevirdi: bir meblağ, bir hediye çeki, takvimde bir görev — anlamdan yoksun bir değer; zaten böyle sunulduğunda aslında hiçbir şey ifade etmediğine dair sessiz bir mutabakatla elden ele geçen bir şey. Saf yaşam bu ilişkiyi tersine çevirir: gerçek armağanda değer en önemsiz, anlam ise her şeydir.

Armağan, yoğunlaşmış dikkattir — birinin siz kendinizden söz ederken dinlediğinin ve siz yokken bunu düşündüğünün kanıtı. Bu yüzden bu evin büyük armağanları nadiren pahalı olanlar, daha çok tam isabet edenlerdir. Dostun evlendiği yılın şarabı. Kendi fırınından çıkmış, hâlâ sıcakken verilen ekmek. İkisinin de unutmadığı o akşam birlikte dinlenen kayıt. Diğerinin üç kez artık alması gerektiğini söylediği, ama hiç almadığı alet. Bizzat zaman: armağan edilen bir öğleden sonra, pişirilen yemek, göze alınan yolculuk. Bu armağanların her biri aynı cümleyi söyler ve bu, bir insanın diğerine söyleyebileceği en kıymetli cümledir: Seni gördüm. Bu nedenle verme pratiği, vesileden çok önce başlar — özü biriktirmektir: çevresindeki insanları bir sommelierin tadım yapar gibi dinleyen kişi, her kutlamanın armağanını çoktan bulmuştur. Ve bu pratik, artık aynı ölçüde enderleşmiş olan kabul etme sanatında tamamlanır: armağanı yavaşça açın, içindeki dikkati fark edin ve adını koyun. Çünkü vermek bir çember içinde gerçekleşir — ilk cilt şöyle derdi: paylaşılan şişe gibi. Armağan ve teşekkür, doldurmak ve kadeh kaldırmaktır; her ikisinin de özenle gerçekleştiği bir çember, zengin olduğunu bilmek için takvime ihtiyaç duymaz.

Bağışlama — Arınma

Bu eser saf şaraptan, saf sudan, saf sözlerden söz etti — şimdi hiçbir maddeyi değil, insanlar arasındaki alanı ilgilendiren arınmadan da söz etmelidir: bağışlamaktan. Çünkü ilişkiler de bulanır. Kırgınlık onların tortusudur — karşılıksız kalan incinme, eski kavga, sessizce tutulan hesap — ve her bulanıklık gibi yavaş işler: sözü tıkar, sofrayı soğutur, sadakati göreve, yakınlığı alışkanlığa çevirir. İlk cildin berraklığı önlemdir: zamanında ve nezaketle söylenen hiçbir şeyin sonradan bağışlanması gerekmez. Ama hiçbir yaşam, önlemek için artık çok geç kaldığımız anlardan bütünüyle kaçamaz. Onlar için tek bir çare vardır; insanın sahip olduğu yetiler arasında en yanlış anlaşılanlardan biri.

Öyleyse önce, bağışlamanın ne olmadığı. Onaylamak değildir — yapılan şey neyse odur; ona dair hüküm de değişmez. Unutmak değildir — hafıza emir almaz, almamalıdır da; ilk cildin dediği gibi sadakat, hafızalı sevgidir ve bu, yaraları için de geçerlidir. Ne pahasına olursa olsun ilişkiyi eski hâline getirmek de değildir — insan bağışlayabilir ve mesafenin bilgece olduğu yerde yine mesafesini koruyabilir. Bağışlamak daha sade ve daha büyük bir şeydir: hesabı kapatma kararı. Hesap ödendiği için değil, onu açık tutmak alacaklıyı tükettiği için — kırgınlık, faizini zarar görenin ödediği dünyadaki tek borçtur. Pratiğin iki aşaması vardır. Küçük bağışlama,

her gün: trafikte önünüze kıran, sert bir ton, unutulan bir söz — ilke olarak bunları hemen, içinizde tek kalemle silin; küçük kalemleri biriktirenin yıl sonunda elinde zehir dolu bir defter kalır. Ve büyük bağışlama, ender ve zor: onu bir duygu olarak beklemeyin, bir karar olarak başlatın — duygu hasattır, karar ekimdir; aralarında ise, bu eserdeki her bağda olduğu gibi, zaman vardır.

İki ekleme pratiği tamamlar. Birincisi: af dileyebilmek — kendi kusurunu, Ama demeden, Sen-önce-yaptın diye gerekçelendirmeden adlandırmak; berraklığın en zor biçimi ve var olan en hızlı arınmadır. İkincisi, en sessiz olanı: kendini bağışlamak. Eski yanlış kararlar, kaçırılan yıllar, geri alınamayan söz — nice insan hayatının en uzun hesabını kendine karşı tutar ve elleri bağlıyken bu cildin hiçbir pratiği başarıya ulaşmaz. Burada da mahzen yasası geçerlidir: kapat, döküp atma; yükü değil, derisi sakla. Başkalarını ve kendini bağışlamış olan kişi, sonrasındaki duyguyu bilir; bu fiziksel bir duygudur: büyük bahar temizliğinden sonra pencereler ardına kadar açıldığında hissedilen şey. İlişki yeniden berraktır. Bunu bir sonraki ortak kadehte tadarsınız.

Şükran — Akşam Envanteri

Takdir — üçüncü sütun — diğerinin başarısını gören bakışsa, şükran da aynı bakışın insanın kendi yaşamına çevrilmesidir: alınanı kendiliğinden verilmiş saymak yerine, alınmış bir armağan olarak görebilme yetisi. Bu eserin erdemleri arasında en sessizi ve belki de en taşıyıcı olanıdır; çünkü onsuz geri kalan her şey sönüp gider. Teşekkür edilmeyen haz körelir — bu, birkaç ay içinde her lüksü duvar kâğıdına dönüştüren alışkanlığın demir yasasıdır. En zengin sofrası, en gerçek ses sahnesi, en sadık el: güvence altındaymış gibi görünür görünmez her şey görünmez olur. Şükran bu körlüğe karşı bilinen tek çaredir. Tam olarak bakıldığında, insanın kendi yaşamını tekrar tekrar ilk kez görme sanatıdır.

Ve uygulanabilir — iyi haber budur. Bu pratiğin adı akşam envanteridir ve yalnızca üç dakika sürer: günün sonunda, son mumun yanında ya da uyumadan önce karanlıkta, o güne ait üç şeyi adlandırın — genel değil, tam olarak — ve onların armağan olduğunu görün. “Aile” değil, sofrada çocuğun söylediği ve herkesi güldüren cümle. “Sağlık” değil, soğuk sabahın içinde hafif gelen yürüyüş. “Şarap” değil, üçüncü kadehte sohbetin, o akşamı anlamlı kılan yöne döndüğü o dakika. Bütün sır kesinliktedir: bakışı günü bir kez daha dolaşmaya ve ilk geçişte kaçırdığını

bulmaya zorlar — böylece onu yarına hazırlar. Bu envanteri birkaç ay tutan kişi değişimi fark eder: artık gün içinde toplamaya başlar. Sıradanlığın ortasında sessiz bir ses belirir — bu gece için biri bu — ve o anda şükran, bir bilançodan bir duyu organına dönüşmüştür. İlk cildin açtığı okulun son sınıfı budur: önce damak tatmayı, sonra kulak duymayı, sonra göz görmeyi öğrenir — en sonunda kalp saymayı öğrenir. Akşam üç gerçek armağan bulan insan zengin bir yaşama sahiptir. Yaşamı başkalarınınkinden daha zengin olduğu için değil — onu fark eden kişi olduğu için.

Kitap IV — Büyüyen

Bahçe — Kapıdaki Öğretmen

İlk cilt doğayı her sayfada öğretmen olarak övdü — bağda, merada, zeytinlikte. Ama herkesin, büyük ya da küçük ölçekte, bu öğretmenle bizzat çalışabileceği bir yer vardır: bahçe. Bir malikâne gerekmez. Yükseltilmiş bir sebze yatağı, balkon saksısı, mutfak penceresinde üç saksı ot yeterlidir — ders aynıdır; çünkü mesele alan değil, ilişkidir: burada insan, kendi takvimine değil doğanın takvimine göre büyüyen canlı bir şeyin sorumluluğunu üstlenir. Bu yüzden bahçe, saf yaşamın en eksiksiz eğitim alanıdır — beş sütunun tümü tek bir toprak parçasında. Bağ: insan ellerini toprağa sokar ve zemin sözcüğünün ne demek olduğunu kavrar. Büyüme: ancak aylar sonra karşılık verecek tohumu eker ve parmaklarıyla uzun vadeli düşünmeyi öğrenir. Takdir: emeğini bilmeden ürününü yediği çiftçinin ne başardığını ilk kez gerçekten görür. Sadakat: bahçe bir yazlık ihmali bağışlamaz — o mülk değil, ilişkidir. Ve berraklık: hiçbir yerde karşılık bu kadar dürüst değildir; toprak iltifat etmez.

Ve bahçe öğrettiğinin iki katını geri verir. Taşımayı bilmeyen tek gıdayı verir: dalından tabağa otuz saniyede ulaşan domates, ancak aşçının elinde koparılan fesleğen — ilk cildin anlattığı ölçeğin sıfır noktası, diğer tüm tatların kendini ölçtürmek zorunda olduğu tat. En güvenilir tevazuyu verir: bahçeyle uğraşan herkes her yıl bir konuda başarısız olur — havada, salyangozlarda, kendi sabırsızlığında — ve kendinden daha kudretli bir şeyle birlikte çalışan insanın sükûnetini öğrenir. Ve en derinde, bu bütün evin dayandığı tek hakikati her gün seyretme imkânı verir: kusursuz olanın üretilmeyeceğini, büyüdüğünü; ona hizmet edilebileceğini ama emredilemeyeceğini; sabrın bekleme süresi değil, sevginin bir biçimi olduğunu. Tırnaklarının altında toprak olan biri artık bu eseri okumaz — onu bilir. As pure as nature intended: bahçede bu, bir etiketin üzerindeki vaat değildir. Gece boyunca neler olduğunu görmek için dışarı çıktığınız sabaktır.

Ağaç — Yarından Sonrası İçin Dikmek

Bu cildin bahçesi mevsimin okuluydu; ağaç ise on yılların okuludur. Bir ağaç dikmek, insanın çıplak elleriyle verebileceği en uzun irade beyanıdır: ceviz torunlar için, meşe adları hiç bilinmeyecek insanlar için meyve verir — diken kişi bunu diktiği anda bilir, yine de diker; pratiğin özü tam da bu Yine de'dir. Dünyanın bütün bilgelik gelenekleri bunu bilmiş ve ağacı simgeleri yapmıştır; insanın son gününde bile bir fidan dikmesi gerektiğini söyleyen eski söz, azim sloganı değil, ilk cildin uzun vadeli düşünme dediği şeyin en yoğun özetidir: kendini aşan şey için çalışmak — toprağa yazılmış ciddiyet tanımı.

Pratik sözcüğün tam anlamıyla uygulanmalıdır ve bunun vesileleri vardır: yaşamın dönüm noktalarına bir ağaç yakıştır. Çocuk için doğum ağacı; onunla birlikte büyür ve bir gün çocuk kendi çocuklarına onu gösterir. Evlilik ağacı; verilen sözü kök salan bir biçime dönüştürür. Kaybedilen biri için ağaç — hatırlamanın en eski ve en iyileştirici biçimi; çünkü kederi sulanabilir bir şeye dönüştürür ve acıya bir yön verir: yukarıya. Kendi toprağınız yoksa yollar bulunur — ortak meyve bahçesi, ağaçlandırma alanı, desteklenen bir ağaç; belirleyici olan mülkiyet değil, eylemdir. Toprağı olan ise tercihen eski ve meyve veren türleri diksin: sanayinin ellediği meyve çeşitlerini, cevizi, kestaneyi, evin önüne ıhlamuru — altında bir gün oturulacak ağaçları. Çünkü pratiğin ikinci yarısı budur ve ilk cilt bunu zorluklar bölümünde önceden sezmişti: yaşlı ağaçların altında oturmak. Ağaç diken kişi, başkalarının ileride teselli çekeceği bir fona yatırım yapar. Bir öğleden sonrayı bundan daha iyi değerlendirmek zordur.

Ağaç, başka hiçbir canlının böylesine sabırla gösteremediği şeyi öğretir: kök salmış olanın sükûnetini. Fırtınadan kaçmaz ama yine de nadiren kırılır — iyi yıllarda derine kök salmıştır ve kötü yıllarda oradan güç çeker; benzetmeyi açıklamaya gerek yoktur. Görünmeden büyür — hiçbir gün ilerlemeyi göstermez, her on yıl dönüşümü gösterir; mutfak penceresinden görülebilen, sabırsızlığa karşı yaşayan bir kanıttır. Ve kendisini diken kişiden uzun yaşar; bu bir hakaret değil, meselenin özüdür: ağaç dikmiş insanın gelecekte tanıkları vardır — sesi çoktan sustuğunda bile iradesinin gölge düşürdüğü yerler. Aktarmak ve bırakmak üzerine bölümler, becerilerin ve eşyaların başka ellere nasıl bırakıldığını anlatacak. Ağaç bunun en yalın hazırlık okuludur: insan yaşamı toprağa bırakır ve serbest bırakır — sonra o, insanın kendisinden daha büyük hâle gelir.

Yolculuk — Yolda Saf Kalmak

Saf yaşam sofraya, eve ve çevreye bağlıdır — tam da bu yüzden, üçünün de bulunmadığı günler için bir bölüme ihtiyaç duyar. Çünkü insan yolculuk eder ve yolculuk her yaşam biçiminin ateşle sınanmasıdır: evde insanı çevresi taşır; yolda ise yalnızca içine yerleştirdiği şeyler. Üstelik modern yolculuk da bu eserin karşı çıktığı hızlanmanın pençesine düşmüştür — yerleri birer birer işaretlemek, yerin kendisi yerine fotoğrafının peşinde koşmak, gidişten daha yorgun dönmek. Saf yolculuk yönü tersine çevirir. Ölçüsü ne kadar çok şey görüldüğü değil, ne kadarının algılandığıdır; yerlerin sayısı değil, bir yerin derinliğidir.

Pratikleri, aceleden önce geçerli olan eski yolculuk sanatlarıdır. Daha az yer, daha çok derinlik: tek bir vadide geçirilen bir hafta, üç günde üç ülkeden daha değerlidir — bir yer ancak dördüncü gün sizinle konuşmaya başlar; öncesinde yalnızca kartpostalını gösterir. Sofradan içeri girmek: sabah pazarı, o yerin ekmeği, üzerinde durduğunuz yamacın şarabı, yalnızca burada bulunan yemek — ilk cilt kökenin tadılabileceğini öğretti; yolculuk, kaynağında tatma fırsatıdır. Zanaatkârları bulun: dürüstçe yaşayan her toprak parçasında ataların yaptığı gibi bir şey üreten insanlar vardır — peynirci, dokumacı, tekne ustası, şarap üreticisi — ve onların atölyesinde geçirilen bir saat, herhangi bir müzeden daha fazla ülke anlatır. İkinci deri de yolda kelimenin tam anlamıyla kendini kanıtlar: her iklime dayanabilen, bavulda iki hafta geçirdikten sonra yol kokmayan az sayıda gerçek parça — saf yolcunun bagajı hafiftir, çünkü eşyaları gerçektir. Sonunda ise yolculuk, bu eserdeki her şeyle aynı amaca hizmet eder; yalnızca yabancı olanın dolambaçlı yolundan: insanın kendi yaşamına dair duyularını keskinleştirir. Yabancı bir mutfağın yerini gerçekten tatmış kişi, eve döndüğünde kendi mutfağını yeniden tadar; yabancı vadede yavaşlığı bulan kişi, döndüğünde kendi evinde onun nerede kaybolduğunu fark eder. En saf hâliyle insan kendi yaşamından uzağa gitmez — çevresinden dolaşır ve onu ilk kez dışarıdan görür. En iyi yolculuk eve dönüşten anlaşılır: insan rahatlamış değil, zenginleşmiş olarak varır — ve aynı akşam sofrayı kurar.

Biriktirmek — Kürasyon Sanatı

İlk cilt sahip olmayı inceledi ve onun kılık değiştirmiş biçimlerini ayıkladı; bu bölüm ise sahip olmanın alabileceği en soylu biçime döner: koleksiyon. Yığmakla koleksiyon yapmak arasında koca bir dünya vardır ve farkın adı kolayca konur:

yığın tesadüfle, koleksiyon hükümle büyür. Gerçek bir koleksiyon — şaraplar, saatler, kayıtlar, eski fotoğraf makineleri, kitaplar ya da başka şeyler — nesne biçimine bürünmüş takdirdir: her parça görülmüş, incelenmiş, anlaşılmış ve değerli bulunmuştur; parçaların dizisi aynı anda iki hikâye anlatır — alanın hikâyesini ve kararlarında, yıllık halkalar gibi gelişen bakışını görünür kılan koleksiyoncunun hikâyesini. Bu yüzden doğru yapıldığında koleksiyonculuk bir okuldur: şarabın damağı eğitmesi gibi, insanı uzmanlığa taşır — dönemleri, imzaları, sahteleri, incelikleri öğrenir; ilk cildin karakterin duyu organı dediği yargı gücünü, kendi seçtiği bir alanda geliştirir.

Bu pratiğin üç kuralı vardır ve bunlar küratörü yığmacıdan ayırır. Birincisi: yedi yığın değil, tek bir koleksiyon. Koleksiyon yapmanın gücü dağılmakta değil, derinliktedir — beş alanda iştahla biriktirmektense tek bir alanda uzmanlaşmak daha iyidir; sınırlama, bu eserin her yerinde olduğu gibi, yoksunluk değil, ustalığın koşuludur. İkincisi: koleksiyon yalnızca sahip olunan değil, korunan bir bütündür. Her parçanın bir hikâyesi vardır ve bu hikâye belgelenmelidir — kökeni, vesilesi, özelliği; kayıtsız bir koleksiyon, dili olmayan bir hafızadır ve bir gün onu miras alacaklar için kayıt, değerın yarisıdır. Üçüncüsü ve en önemlisi: koleksiyon paylaşılır. Şarap içilir — doğru insanlarla, doğru vesilelerde; kayıt çalınır; fotoğraf makinesi fotoğraf çeker; kitap ödünç verilir. Yalnızca saklanan koleksiyon, kataloğı olan bir mezarlıktır. Yaşayan koleksiyon ise misafirperverliğin bir aracıdır — her parça, kendi vesilesini bekleyen bir akşamdır.

Ve dördüncü bir kural bu üçünü gözetir; çünkü koleksiyonculuğun bir gölgesi vardır ve biriktiren herkes onu bilir: koleksiyonun, koleksiyoncusuna sahip olmaya başladığı an — aramanın bulunandan, sahip olmanın kullanmaktan, raftaki boşluğun üzerinde duran her şeyden daha önemli hâle geldiği an. İlk cildin sinaması burada daha keskin biçimde geçerlidir: insan sandalyede gevşek oturmalıdır. Buna karşı pratik, zaman zaman vermektir — koleksiyondan bir parçayı ait olduğu kişiye vermek: o yıl doğana o yılın şarabını; fotoğraf çekmeye başlayan çocuğa fotoğraf makinesini. Bu, koleksiyonun sağlık sinaması ve aynı zamanda en güzel anıdır — çünkü içinden vermenin mümkün olduğu koleksiyon, sahibine aittir. Hikâyesiyle birlikte devredilen hikâyeli bir parça, bu eserin bildiği en kusursuz armağandır: bir nesnede olgunlaşmış dikkat.

Hatırlamak — Bir Hayatın Arşivi

Bu çağ, kendinden önceki tüm yüzyılların toplamından daha çok fotoğraf çekiyor — ama daha kötü hatırlıyor. Bu bir çelişki değil, bir sonuçtur: artık kimsenin bakmadığı on bin fotoğraf hafıza değil, hafızanın kendi altında gömülmesidir. Hatırlamak, bu eserde değerli olan her şey gibi, niceliğin değil özenin meselesidir — fotoğrafların hâlâ nadir olduğu zamanlarda ailelerin ustalıklı bildiği araçları ve ritüelleri olan bir zanaat: albüm, arkasına düşülen not, projeksiyon başındaki akşam, her sofrada biraz daha yuvarlanan anlatılmış anı. Bu zanaat geri getirilmeli — nostaljiden değil, ilk cildin kuşaklar sofrasına koyduğu bir nedenle: bir ailenin, bir çevrenin, bir hayatın geçmişi el altında olmalıdır; çünkü geçmiş bir depo değildir. Evin bir odasıdır ve içine girebilmek için döşenmesi gerekir.

Bu pratiğin üç aracı vardır. Birincisi yıl albümüdür: yılda bir kez, sakın bir haftada, binlerce fotoğraftan tek kitap yapılır — yüz fotoğraf, daha fazlası değil; basılır ve ciltlenir, yerler, isimler ve gerektiği yerde bir cümle eklenir. Asıl emek ve asıl kazanç seçimdir: insan, şükranın akşam muhasebesinde olduğu gibi, yalnızca daha geniş ölçekte, yılının içinden bir kez daha yürür — geriye kalansa yılın belgesi değil, özüdür. Böyle yirmi cilt, ileride evin hazinesidir; dünyadaki hiçbir sabit disk böyle sayfa sayfa çevrilmez. İkinci araç yazılı anıdır: her aile, her dostluk anlatılan hikâyelerden oluşan bir kanonla yaşar — ve kimse onları yazmazsa anlatıcılarıyla birlikte ölür. Bir defter yeter; ayda bir hikâye, sofrada nasıl anlatılıyorsa öyle. Üçüncüsü: yazıyla işaretlenmiş eşyalar. Büyükbabanın saati, düğün yılından kalan şişe, ilk elde yapılmış cihaz — üç cümlelik bir not nesneyi yadigâra dönüştürür; o not olmazsa bir kuşak sonra satılır, çünkü artık kimse ne taşıdığını bilmez.

Bir hayatın arşivini tutan kişi, fark ettiğinden daha derin bir şey yapar. Şükran bakışını yılların ölçeğinde uygular — çünkü seçen kişi değer biçmek zorundadır. Kuşaklar sofrasına bir kütüphane kurar — albümler ve defterler, ilk cildin büyükanenin tarifi için söylediği gibi, ölüleri daha sonra en yumuşak biçimde yeniden odaya getiren şeylerdir. Ve farkına varmadan zaman hakkında son bir ders öğrenir: hatırlanan hayat, yaşanmış hayattan daha uzundur. Yalnızca olup geçen yıllar geriye bakıldığında hava durumu kadar silikleşir; güvenceye alınmış — seçilmiş, yazılmış, anlatılmış — yıllar ise içinde yürünebilir kalır. Hatırlamak, kendi hayatına süre kazandırma sanatıdır; sıkıca tutarak değil, yerleştirerek. Bu da, bu evin tam anlamıyla, mahzen işidir: iyi rekolteler saklanır ki bir gün yeniden bulunabilsin.

Aktarmak — Usta ve Çırak Üzerine

İlk cilt ailenin mirasından söz etti — duyular aracılığıyla kuşaktan kuşağa geçen tariflerden, şişelerden ve ritüellerden. Bu bölüm düşünceyi kan bağının ötesine taşır: saf hayat ikinci bir veraset tanır, ustalığın verasetini. Bu eserin övdüğü her şey insandan insana aktarıldı — onu taşıyan eller zinciri olmasaydı bu evin hiçbir zanaatı ayakta kalamazdı: fıçıyı duyana kadar yaşlı ustanın yanında duran mahzen ustası; görünmez dikişi, onu bir başkasından öğrenmiş kişiden öğrenen terzi; kurucunun yalnızca devreyi değil, ciddiyeti de gösterdiği genç mühendis. Bilgi basılabilir. Beceri ise yalnızca insandan insana, birlikte geçirilen saatlerde, göstererek, izleyerek, düzelterek geçer — ve bu saatlerin artık yaşanmadığı yerde ölür. Her kuşak, dünyanın bütün becerisinin üzerinden taşınması gereken dar köprüdür. Bunun deposu yoktur. Yalnızca biz varız.

Aktarmak bu nedenle hayatın akşamına ait bir görev değil, hayatın ortasına ait bir tutumdur — ve birbirini koşullayan iki yönü vardır. Birincisi: bir çırak edin. Resmî olarak değil, sertifikayla değil — her zaman olduğu gibi: en iyi yaptığın şeyi yaparken birinin yanında durmasına izin ver. İşteki genç meslektaş, ocağın başındaki çocuk, dinleme odasında iştmesini açtığın dost. Yapabildiğini anlatan kişi onu ikinci kez ve daha derinden anlar; çırak her zaman ustanın bileği taşıdır da. Diğer yön: çırak kal. Becerinin en ölümcül cümlesi ,Bunun nasıl yapıldığını biliyorum'dur — büyümeyi, ikinci sütunu, tam meyve vermeye başlayacağı yerde bitirir. Bu evin yaşlıları, gerçek mahzen ustaları şundan tanınır: yetmiş yaşında da hâlâ sorarlar, tadarlar, hayret ederler ve düzeltilmeye izin verirler — genç olan haklıysa, onun tarafından. Herkesin bir konuda usta, başka bir konuda çırak olduğu bir çevre, insan topluluğunun kusursuz mimarisini bulmuştur: herkes taşır, herkes taşınır. Kendi becerisinin başka ellerde yaşamayı sürdürdüğünü — çırağın ekmeği pişirdiğini, yamacı okuduğunu, dikişi attığını, belki kendisinden bile iyi yaptığını — bir kez gören kişi, sahip olmanın asla veremeyeceği bir sevinci bilir. Bu, bağın sevincidir: insan dikmiştir ve o, onsuz da büyümeye devam eder. Çalışma hayatı hakkında bundan daha büyük bir söz söylenemez.

Güzellik — Ruhun Günlük Ekmeği

Bu cildin sonunda, diğerlerinin tümüne sessizce eşlik eden ve artık adıyla anılması gereken pratik durur: güzellik. İlk cildin her yerindeydi — kurulmuş sofrada ve yillanmış ahşapta, mumda ve seste, bir övgünün cümle yapısında ve şarap doldurma hareketinde —, ama çağımız ona ortadan kaldırılması gereken bir kuşku yükledi: sanki güzellik süs, yüzey, gerekli olanın en kolay vazgeçilebilir parçasıymış gibi. Gerçek bunun tersidir ve bütün eski kültürler bunu bildirdi: güzellik bir besindir. Haftalar boyunca güzel hiçbir şey görmeyen, duymayan, dokunmayan insan, tıbbın ad koyamadığı bir yerde aç kalır — körelir, huzursuzlaşır, küçülür. Her gün biraz güzellik alan kişi ise aynı adsız biçimde beslenir: daha sakin, daha cömert, daha geniş olur. Güzellik tamamlanmış bir hayatın ödülü değildir. Yakıttır.

Bu pratiğin iki yarısı vardır, biri alan, diğeri veren. Alan taraf: her gün bir güzelliği bütünüyle içine al — geçerken değil, onun talep ettiği duruşla. Işğın yön değıştirdiği anda pencere önündeki iki dakika. Tek bir müzik parçası, bölünmeden, gözler kapalı. İyi bir sandalye gibi kurulmuş olduğu için iki kez okunan bir düzyazı sayfası. Bildiğini sandığın bir yüze bakış. Bu, şarapta ve sessizlikte olduğu gibi aynı disiplindir: güzellik yalnızca kalan kişiye açılır. Fakat veren taraf daha olgun olanıdır ve bu cildin gerçek kilit taşıdır: her gün bir güzellik armağan et. Büyük olması gerekmez — yalnızca kendi ailenin oturduğu sofradaki çiçek; poşet yeterli olacakken seçilen kâse; gerekenden daha güzel söylenen bir cümle; yalnızca geçip gittiğin bir yerde geride bıraktığın düzen. Böyle davranan kişi öğretinin son adımını atmıştır: haz alandan verene, dünyanın misafirinden ev sahibine. Çünkü güzellik armağan etmek, dünyanın bir noktasında şunu söylemektir: burada özen gösterildi, çünkü insanlar buna değer. Tek bir el hareketinde bütün felsefe budur — yol olarak saflık, amaç olarak sevgi ve ikisinin arasında, her gün yeniden, güzelce yapılmış küçük şey. Bundan fazlası hiçbir zaman kastedilmedi. Daha azı da yetmez.

Kitap V — Yüce Pratikler

Şimdiye kadarki kitaplar tutunacak noktaları uyguladı — bugün, ellerle ve takvimle yapılabilecek şeyleri. Bu son kitap tutumları uygular: hayret, sükûnet, bırakma. Bunlar bir yürüyüş gibi buyurulamaz, bir mektup gibi takvime konamaz; pratikten karakterin doğması gibi, bu tutunacak noktalardan doğarlar — ilk cilt bu yasayı öğretti ve yüce pratikler onun en olgun uygulamasıdır. On beş dakikalık sessizliği sürdüren kişi uzun zamandır sükûneti; akşam muhasebesini yapan kişi uzun zamandır hayreti; bağışlayan ve aktaran kişi uzun zamandır bırakmayı uyguluyordur. Burada bu üçü yalnızca adını, yerini — ve son keskinliğini kazanır.

Hayret — Uyanık Başlangıç

İlk cildin başında çocuklar vardı — hayat onlara henüz ihtiyatı öğretmediği için kendilerini sakınmadan iletişim kuran insanlar. Yüce pratiklerin bu kitabı, çocukların ayrıca yapabildiği ve yetişkinlerin unuttuğu şeyle başlar: hayret. Çocuk böceği, vinci, fırtınalı gökyüzünü görür ve dünyanın katıksız ihtimal dışılığı karşısında bütünüyle oradadır. Yetişkin aynı şeyi görür ve hiçbir şey görmez — dünya sıradanlaştığı için değil, bu eserin her bölümündeki eski hasım olan alışkanlık, en köklü işini algının kendisinde yaptığı için: harikulade olanın üzerine biliniyor etiketini yapıştırır ve onu dosyalar. Hayret, o etiketi yeniden sökebilme yetisidir. Safdillik değildir — tersine, kesinliğin en yüksek biçimidir: tekrar tarafından aldatılmayan bakış.

Pratik, her gün bir şeyi kendiliğinden anlaşılır olmaktan çıkarmaktır: günde tek bir sıradan şeyi durdur ve gerçekten bak. Bir bardak su — bu yudum soğuk ve berak olsun diye onlarca yıl boyunca bir dağın içinden geçti. Kendi kulağın — hava basıncındaki dalgalanmalardan kemanlar yaratan ve sesleri bu evdeki herhangi bir cihazdan daha incelikle tanıyan bir düzenek. Bir somun ekmek — kahvaltı masasında on bin yıllık insanlık tarihi. Bahçedeki tohum — karşısında mühendisliğin bütün başarılarının mütevazı kaldığı bir yapı planı taşır. Daha çok bilmek yardımcı olur: bilgi hayretin düşmanı değil, büyüteçidir — şarap ustası fermantasyona acemeden, mühendis kulağa diğerlerinden daha derin hayret eder; bir şeyi ne kadar kesin bilersen, o kadar olağanüstü hâle gelir. Çocuk sahibi olmak da yardımcı olur, ya da birkaçını ödünç almak: elinden tuttuğun çocuk görev başındaki bir hayret öğretmenidir — tek yapman gereken sorularını kesmek yerine onları izlemektir.

Hayret, şükranın öncülü ve yakıtıdır: insan yalnızca kendiliğinden verilmiş olmadığını fark ettiği şeye değer biçebilir — bu cildin akşam muhasebesi, gün boyunca hayret etmiş gözlerle yaşar. Ve daha derinde, bu evin hayata dair duygusunun köküdür: doğanın amaçladığı kadar saf, her şeyden önce bir hayret cümlesidir — hiçbirimizin icat etmediği ve bizim icat ettiğimiz her şeyden daha kusursuz çözümler karşısında eğiliş. Hayret edebilen kişi dünya ile işini asla bitirmez; onun için tamamlanmış şeyler yoktur, yalnızca henüz tüketilmemiş olanlar vardır. Yüce pratiklerin bu kitabına zemin hazırlayan uyanık başlangıç budur: dünya sıradanlaşmadı. Yalnızca biz yorulduk. Hayret, uyanmaktır — her gün erişilebilir, her seferinde tek bir şeyde.

Sükûnet — Ruhun Her Havaya Dayanıklılığı

İlk cilt, zorluklar bölümünde, hayat kötü havaya girdiğinde neyin taşıdığını gösterdi: ritüeller, çevre, doğa. Bu bölüm ise hava gelmeden önce var olabilecek tutumu uygular — sükûneti. Kelimenin açıklanması gerekir, çünkü sahte bir ikizi vardır: kayıtsızlık. Kayıtsız kişi daha az hisseder; sükûnet sahibi her şeyi hisseder ama sürüklenmez. Sükûnet soğukluk değil, su çekimidir — hafif tekneyle aynı dalgalarda yol alan ama alabora olmayan, balastlı gemi. Bu evin bağı bu tutumu mesleği gereği bilir: şarap ustası doluyu, donu ve muhteşem yılları yaşar; on yıllar içinde sükûnetin özünü öğrenir — tek bir havaya bütün hakkında hüküm verme hakkını vermemek. Rekolteler vardır, der. Ve çalışmaya devam eder.

Bu pratiğin üç tutamağı vardır, hepsi gösterişsiz, hepsi etkilidir. Birincisi beş yıl sorusudur: duygunun kabardığı anda — öfke, incinme, aksilik — tek bir soru sor: bunun beş yıl sonra önemi olacak mı? Dürüst cevap hayatı şaşırtıcı bir sertlikle ayıklar: günün on fırtınasından dokuzu beş yıl sonra artık anı bile değildir — öyleyse bugün de yalnızca beş yıl sonra göstereceğin sükûneti hak eder. İkinci tutamak, cevaptan önceki gecedir: inciten ya da öfkeliendiren hiçbir şeye aynı gün cevap verilmez — zayıflıktan değil, ustalıktan; ilk cilt her iyi şeyin zamana ihtiyacı olduğunu öğretti ve bu, şarap kadar cevaplar için de geçerlidir: bir gece bekleyen cevap neredeyse her zaman daha iyidir, çoğu kez de gereksiz hâle gelir ki bu, bütün cevapların en iyisidir. Üçüncüsü bu cildin nefesidir, ciddi biçimde uygulandığında: uyaran ile tepki arasında üç uzun nefes — insanı refleksten ayıran yirmi saniye.

İtidalin ödülü, insan bunu kendinde fark etmeden önce başkalarında görünür:

insan, çevresindekilerin yanında sakinleştigi biri olur. Aile, çevre, atölye — bu eserin bütün topluluklarının, fırtınada sesini yükseltmeyen en az bir kişiye ihtiyacı vardır; iklimi, herhangi bir gürültücünden daha güçlü biçimde o belirler; sükûnet de panik kadar bulaşıcıdır, yalnızca daha yavaş ve daha kalıcıdır. İçeride ise Stoacıların kale dediği şey büyür; bu cildin çeyrek saatlik sessizliği onu her gün kurar: pazarlığın yapılmadığı bir yer — duygulara karşı değil, onların altında. İtidalli insan hiçbir şeyi kaçırmaz; her şölende en çok oradadır, çünkü hiçbir huzursuzluk onu çekip götürmez; her felakette de en yararlı olandır, çünkü hiçbir şey onu sürükleyemez. Yalnızca havayı iklimle karıştırmayı bırakmıştır. Rekolteler vardır. İnsan çalışmayı sürdürür. Ve on yıllar üzerinden hesaplanan hasat, sakinliğin haklılığını gösterir.

Bırakmak — Hafif El

Yüksek uygulamaların sonunda en zoru ve en sessizi durur: bırakmak. Bu eser tutmaktan çok söz etti — ritüelleri, dostlukları, standartları tutmaktan —, ve bunların hiçbirini geri alınmıyor. Ama tutmanın bir ustalık derecesi vardır; o da hafif eldir: sıkımadan tutmak; sahip olduklarının esiri olmadan sahip olmak; değişmesi gerekeni zorla elde tutmadan sevmek. İlk cilt, sandalyede gevşek oturmayı her türlü sakinliğin sınavı sayarak bu gerçeğin temelini atmış, geç hasat imgesiyle yaşlanmayı hasat olarak öğretmişti: bu eserdeki her şey ödünçtür — eşyalar, roller, güçler, insanlar, yıllar. Ödünç oluşu değeri azaltmaz; onu temellendirir. Ama doğuştan kimseye verilmeyen ve bu ciltteki her uygulamanın gizliden gizliye geliştirdiği bir sanat ister: açık elle tutma sanatı.

Uygulama küçük başlar, hayatla birlikte büyür. Küçükü: bu cildin adını koymadan öteden beri öğrettiği günlük bırakış — her akşam her şeyi ellerimizden alan uyku; hesabı kapatan bağışlama; sevilen şeye ara verilmeyi bilen ölçü; dikilip toprağa emanet edilen ağaç. Bu bölümleri uygulayan, zaten bırakmayı da uyguluyordur. Daha büyüğü: insan yaşarken vermek — koleksiyon bölümündeki ustalık hamlesinin bütüne uygulanmış hâli. Bir kaderi olan eşyaları, bunun sevincini kendimiz de yaşayabiliyorken ait oldukları insanlara ulaştırmak; daha gencin gerçekten taşıyabileceği sorumluluğu ona vermek — mahzen ustasının fıçıya gösterdiği güvenle: durmadan açıp kontrol etmeden. Bu cildin aktarma öğretisi buydu; bırakmak onun tamamlanışıdır — çünkü ancak artık sıkı sıkıya tutulmayan şey gerçekten devredilmiştir. Ve en büyüğü: roller. Kurucunun artık her kararı vermediği, babanın her yolu göstermediği, ustanın her dikişi denetlemediği bir zaman gelir — ve sanat,

bu zamanın bizi seçmesini beklemek yerine onu kendimiz seçmektir: geçişi rolün yenilgisi değil, son egemen eylemi kılmak.

Hafif eli öğrenen kişi, bütün geleneklerin vaat ettiği ama herkesin yine de kendi başına keşfetmesi gereken şeyi görür: hiçbir şey kaybolmaz. Verilen şarabın tadı dostun kadehinde sürer — insan oradadır. Devredilen iş başka ellerde büyümeyi sürdürür — aktarma bölümünün dediği gibi, insan ekmiştir ve onsuz da büyür. Geride bırakılan rol, kendi içindeyken yer bulamayan şeylere alan açar: boş zaman, torunlar, bahçe, uzun süren hayret. Bırakmak, zarıfçe kaybetmek değildir; vermenin son biçimidir — insan geleceğe kendi bugününü verir ve karşılığında hiçbir sıkı tutuşun veremeyeceği şeyi alır: hafiflik. Eski imgeler bunu daha yalın söyler; yüksek uygulamaların bu kitabı da onlardan biriyle kapansın: yumruğu sıkarak su tutulamaz — ancak eli açıp avuçlayarak. Saf yaşam, sevdiği her şeyi böyle tutar: açık bir elle, her gün yeniden avuçlayarak. Hafif tutan, en uzun tutar.

Sonsöz

Uygulamalar Bizi de Eğitir

Yirmi dokuz uygulama oldu: sessizlik ve nefes, su ve ateş, ışık ve mekân; yürümek ve eller, ölçü ve uyku, zaman, cihazlara hâkimiyet ve yedinci gün; söz ve nezaket, mektup, vermek, bağışlamak ve şükran; bahçe ve ağaç, yolculuk, toplamak ve hatırlamak, aktarmak ve güzellik; ve son olarak hayret, itidal ve bırakmak. Hiçbiri zor değil. Hiçbiri kayda değer para istemez. Hepsi birlikte bir hayattır. Ve bu akşam bunlardan yalnızca biriyle başlayan herkes, bir süre sonra bu yola ciddiyetle adım atan herkesin fark ettiği şeyi fark edecektir: uygulamalar da insanı eğitir. İnsan sessizliği aramaya başlar, sessizlik de onu bulmaya başlar. İnsan bahçeye bakar, bahçe de ona bakar. İnsan güzelliği besler, kendi hayatı da hiçbir niyetin erişemeyeceği kadar güzelleşir. Saf yaşamın son sırrı budur; aslında sır bile değildir: canlı olan her şeyin, ciddiye alındığında verdiği cevaptır.

İlk cilt bir akşam davetiyle sona ermişti — kurulmuş sofra, dürüst bir şişe, uğruna susmaya değen müzik. Bu ikinci cilt ise bir sabah davetiyle biter. Çünkü akşam insanın ne için yaşadığını gösterir; sabah nasıl yaşayacağını belirler. Öyleyse: bugün bu ciltten tek bir kapı seçin — belki çeyrek saatlik sessizlik, belki günlük yol, belki akşam muhasebesi — ve onu bir hafta boyunca, her gün, gösterişsiz ve tanıksız açın. Bu eser daha fazlasını istemez. Hiç istemedi. Büyük evler küçük taşlardan, büyük rekolteler bağdaki tek tek günlerden, büyük hayatlar ise uygulamayla şekillenen sabahlardan kurulur.

Ve haftalar ya da aylar sonra biri neyin değiştiğini sorarsa — ki soracaktır, çünkü bu değişimler insanda görünür —, artık tamamlanmış olan bu eserin cevabını tek bir cümlede verebilirsiniz: Safılık yoldur. Sevgi hedeftir. Uygulama köprüdür.

Aileye hoş geldiniz.

IMPRINT

Apani – As Pure As Nature Intended AG Audiophile
Breitenstrasse 51
8832 Wilen bei Wollerau
Switzerland

CONTACT:

Email: info@apani.ch
Website: www.apani-life.com

REPRESENTED BY

PROF. DR. BODO W. LAMBERTZ
ENG. DR. SABRINA SALVADORI

AUTHOR:

Prof. Dr. Bodo W. Lambertz

COMPANY REGISTRATION

Registered with the Commercial Register
of the Canton of Schwyz
Registration number: CHE-134.288.704

DISCLAIMER / LIABILITY FOR CONTENT

The contents of our website have been created with the utmost care. However, we cannot guarantee the accuracy, completeness, or timeliness of the information provided.

LIABILITY FOR LINKS

Our website may contain links to external third-party websites. We have no influence over the content of those websites and therefore cannot accept any liability for such external content.

COPYRIGHT

All content and works published on this website are subject to copyright laws. Any duplication, processing, distribution, or any form of commercialization beyond the scope of copyright law requires prior written consent of the respective author or creator.

DESIGN & VISUALIZATION

Jean-Paul Stoll | info@stollwerk-design.de

